

Onderwerp
Wetenschappelijke Steunfunctie Flevoland

Registratienummer
1340656

Doel van deze mededeling:

Provinciale Staten te informeren over de stand van zaken en het vervolg rondom de Wetenschappelijke Steunfunctie Flevoland (WSF) en kennis te laten nemen van de visierapportage over de WSF die in opdracht van de gemeente Almere is gemaakt.

Datum
23-07-2012

Auteur
A.G. Nagtegaal
Afdeling/Bureau
ES

Toezegging/motie/ amendement:

Motie 5, Statenvergadering 29-06-2011: in stand houden wetenschappelijke steunfunctie Flevoland

Openbaarheid
Passief openbaar

Inleiding:

Eind april is het onderzoek in opdracht van Almere naar de mogelijkheden voor transitie van de WSF afgerond. Hierover is ambtelijk en bestuurlijk contact geweest tussen gemeente Almere en de provincie om tot een gezamenlijke strategie te komen.

Portefeuillehouder
Lodders, J.

Ter kennisname aan PS en burgerleden

Mededeling:

PBFinnovatie heeft begin dit jaar in opdracht van gemeente Almere onderzocht hoe de WSF zonder provinciale middelen omgevormd kan worden tot een duurzame en toekomstbestendige WSF. Een samenvatting van dit advies is bijgevoegd. Hoofdpijn is het werken aan een transformatie van de WSF naar een toekomstbestendige voorziening, waarbij gedacht wordt aan het aanbieden van gepersonaliseerde diensten aan meerdere doelgroepen, waaronder ondernemers, en aan een onderscheidende informatiefunctie volgens het triple helix-model, waarin Onderwijs, Ondernemingen en Overheden participeren.

De strategie die in het visiedocument wordt beschreven is onvoldoende concreet om direct ingezet te kunnen worden voor besluitvorming over incidentele middelen, maar geeft wel aanknopingspunten voor de WSF om verder te werken aan een harde businesscase. Gemeente Almere en de provincie hebben gezamenlijk opdracht gegeven aan de WSF om voor 1 oktober 2012 - binnen hun bestaande begroting - een businesscase uit te werken met daarin een raming van incidenteel benodigde middelen om de transformatie tot een toekomstbestendige (mogelijk triple-helix) WSF te realiseren.

Deze businesscase zal de WSF aan de provincie en gemeente Almere voorleggen zodat op basis daarvan besluitvorming kan plaatsvinden of de provincie en/of de gemeente Almere incidentele middelen zal inzetten ten behoeve van de transitie tot WSF nieuwe stijl.

Het vervolg

Begin oktober zal door provincie en gemeente beoordeeld worden of de door de WSF gemaakte businesscase voldoende concreet is uitgewerkt. Indien dit het geval is zal deze zo spoedig mogelijk voor besluitvorming over het inzetten van incidentele middelen en de bijbehorende dekkingsbron aan PS en aan college en raad in Almere worden voorgelegd.

Ter inzage in de leeskamer

Verdere informatie

Bijlage: Samenvatting toekomstvisie WSF (HB 1356105)

1 Inleiding

Gemeente Almere heeft PBF innovatie in opdracht verstrekt om:

- een advies uit te brengen over de mogelijke toekomstige ontwikkeling van de WSF in de Nieuwe Bibliotheek van Almere;
- een visiedocument op te stellen waarin dit ontwikkelingsperspectief voor de periode 2012-2014 staat beschreven.

In april 2012 hebben wij onze rapportage uitgebracht. Dit document bevat een korte samenvatting van deze rapportage.

2 Visie op de WSF functie

Wat betreft de omschrijving van het woord 'visie' zijn er veel definities in omloop. Voor goed begrip: bij een visie gaat het in onze optiek om een expliciet beschreven toekomstbeeld, dat bij voorkeur gedeeld wordt door alle belanghebbenden. In een visie maken wij onderscheid tussen drie onderdelen: een omgevingschets, een gewenste positie en een strategie.

Fig. 1: Drie onderdelen van een visie

De Omgevingschets

Allereerst een kort woord over de Nederlandse boekenmarkt.

Aan de aanbodkant is veel beweging:

- Meer en meer auteurs bieden hun pennenvruchten direct aan als ebooks via het internet, onder het motto 'iedereen kan uitgeven' (zie <http://www.c-shed.nl/>).
- De Groep Algemene Uitgevers en de Koninklijke Boekverkoopers Bond lanceren in de loop van 2012 een eigen digitaal platform voor opslag en distributie van digitale publicaties, inclusief een daarbij horende titelcatalogus. Daarbij bieden zij klanten de mogelijkheid om publicaties te zoeken, te gebruiken en aan te schaffen, zowel permanent als tijdelijk. Of nieuwe digitale (leen)diensten snel gaan aanslaan is nog niet te zeggen. Helder is al wel dat de grens tussen kopen en lenen ook in deze markt aan het vervagen is.
- Nieuwe spelers maken hun entree in de boekenmarkt, waaronder HEMA, Marktplaats en Boekwinkeltjes.nl

Ook aan de vraagkant volgen ontwikkelingen elkaar snel op:

- Sinds de introductie van de iPad in 2010 neemt het bezit van tablets een hoge vlucht: meer dan 2 miljoen landgenoten hebben zo'n apparaat, dat onder meer gebruikt kan worden als e-reader.
- Verder beschikt 91 procent van de Nederlanders over toegang tot internet: dit brengt in de nabije toekomst ook het lezen van 'streaming ebooks' binnen het bereik van velen.
- Twee op de tien mensen in Nederland lezen ebooks, volgens recent onderzoek. Het was tot voor kort vooral een hoger opgeleide voorhoede – in casu de WSF doelgroep - die voorop liep op dit terrein, maar in het bekende innovatie diffusie model van Rogers (zie figuur 2 hieronder) is de fase van de 'Early Adopters' intussen afgesloten en bevinden we ons in de derde fase van de 'Early Majority'.

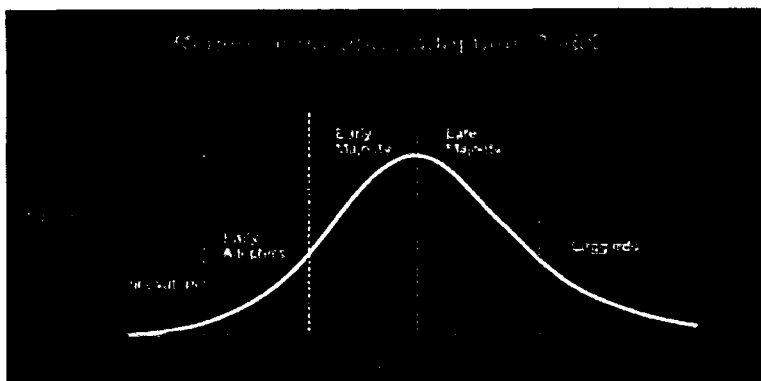

Fig. 2: Het innovatie diffusie model van Rogers

Naar verwachting zullen deze ontwikkelingen de toekomst van het boekenvak in het algemeen en de openbare bibliotheekbranche in het bijzonder, in de komende jaren sterk beïnvloeden. De waarde van de fysieke collectie materialen zal verder afnemen, terwijl het modern ontsluiten en aanbieden van digitale content (tekst, beeld en geluid) snel in betekenis zal toenemen.

Nieuwe Bibliotheekwetgeving op komst

Staatssecretaris Zijlstra van Onderwijs, Cultuur & Wetenschappen (OCW) heeft recentelijk aan de Tweede Kamer een aantal richtinggevende beleidsvoornemens kenbaar gemaakt.¹ In het algemeen kondigt hij nieuwe bibliotheekwetgeving aan. Meer specifiek zijn een paar beleidsuitspraken uit deze brief aan de Tweede Kamer van belang voor de mogelijke toekomst van de WSF in Flevoland:

- De openbare bibliotheek kent een fysieke en een digitale component. De lokale verantwoordelijkheid betreft de fysieke component; digitaal is een landelijke verantwoordelijkheid.
- Er komt in de komende jaren één digitale publieke bibliotheek. De Koninklijke Bibliotheek (KB), de Digitale Bibliotheek der Nederlandse Letteren (DBNL) en de Openbare Bibliotheken (via Bibliotheek.nl) werken hierin samen. De inkoop van content en het verwerven van licenties zal georganiseerd gaan worden op collectief niveau, door een nauwe samenwerking tussen KB en de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB). OCW streeft ernaar hiervoor jaarlijks een budget van € 15 miljoen ter beschikking te stellen.
- Wat betreft de rolverdeling tussen de overheden spreekt de staatssecretaris uit dat de rol van provincies op het gebied van bibliotheekwerk nog ter discussie staat.

Ontwikkelingen op provinciaal niveau

In Flevoland heeft het College van Gedeputeerde Staten (GS) in de eerste helft van 2011, in het kader van de provinciale bezuinigingsopgave voor de komende jaren, ervoor gekozen om de subsidie aan de Nieuwe Bibliotheek voor de WSF in 2013 te halveren (van € 183.935 naar € 92.000) en stop te zetten in 2014. De inhoudelijke besluitvorming hierover heeft plaatsgevonden op 16 november 2011: op die datum heeft Provinciale Staten de meerjarenbegroting vastgesteld.

Overigens heeft GS aangekondigd, naar aanleiding van een motie in Provinciale Staten op 29 juni 2011, een onderzoek te verrichten naar de mogelijkheden om te komen tot een duurzame oplossing voor de WSF. Het genoemde onderzoek zal het college in de loop van 2012 afronden. In verband daarmee heeft GS aangekondigd gesprekken te zullen voeren met maatschappelijke partners. Het college ziet de Hogeschool Windesheim Flevoland als de meest geëigende organisatie voor het financieren van de WSF. Wij delen deze zienswijze niet en lichten onze opvatting daarover toe in de onderstaande paragraaf.

Ontwikkelingen op lokaal niveau

De aandacht gaat in deze paragraaf met name uit naar het Hoger Onderwijs (HO). Dit is een sector in Almere die groeit, onder meer als gevolg van de recente vestiging van instellingen zoals de Hogeschool Windesheim Flevoland, de Christelijke Agrarische Hogeschool en de Open Universiteit. Zij hebben alle drie vormen van samenwerking opgezet met de Nieuwe Bibliotheek.

¹ Zie Kamerbrief actualisering bibliotheekwetgeving, referentie 309082 d.d. 7 december 2012,

Wat betreft de bestaande WSF-samenwerking tussen de Nieuwe Bibliotheek en de instellingen zijn dit onze belangrijkste bevindingen:

- De aanwezigheid van de Wetenschappelijke Steun Functie in de Nieuwe Bibliotheek heeft een positieve rol gespeeld in de besluitvorming van de instellingen om zich in Almere te vestigen.
- De instellingen oordelen positief over de bestaande samenwerking met de Nieuwe Bibliotheek die recentelijk tot stand is gekomen. Mede gezien de geprognosticeerde groei van studenten in Almere in de periode 2012 – 2014, hebben de instellingen de intentie om deze samenwerking stapsgewijs uit te breiden.
- Dit laatste betekent overigens niet dat de HO instellingen in de gelegenheid zijn om de integrale kosten van de WSF-voorzieningen op termijn voor hun rekening te gaan nemen. De Nieuwe Bibliotheek belast in het kader van de samenwerking namelijk slechts een beperkt deel van de totale exploitatielasten van de WSF-voorzieningen (denk onder meer aan huisvestingskosten, personeelskosten voor het Stadsstudiecentrum) door aan de HO instellingen. Dit is een begrijpelijke en verdedigbare werkwijze, want:
 - de WSF voorzieningen, zoals het Stadsstudiecentrum en de HBO+ collectie in Almere, hebben ten principale een openbaar karakter: zij zijn oorspronkelijk opgezet voor hogeropgeleiden die geen toegang hebben tot HBO- en universiteitsbibliotheken. Recentelijk is de - in Nederland unieke - samenwerking tussen HO-instellingen en de Nieuwe Bibliotheek tot stand gekomen, hetgeen het openbare karakter overigens onverlet laat;
 - in het kader van de WSF ontplooit de Nieuwe Bibliotheek bovendien verschillende activiteiten die buiten het kader vallen van de samenwerking met de HO instellingen (denk onder meer aan de Flevolandse catalogus ten behoeve van het ontsluiten van het regionaal cultureel erfgoed).
- Aangezien de samenwerking tussen de HO instellingen en de Nieuwe Bibliotheek van recente datum is, is er nog geen sprake van een sterke samenwerkingsinfrastructuur tussen de meest betrokken professionals. In dit onderzoek is bovendien gebleken dat zowel de vertegenwoordigers van HO instellingen als ondernemers in Almere belangstelling hebben om kennis te delen en ervaringen uit te wisselen bij thema's zoals Stadslandbouw, Floriade 2022 en de Almeerse Principes. Hier ligt een kans voor het college van B&W in Almere om de samenwerkingsinfrastructuur tussen Onderwijs, Overheid en Ondernemingen te intensiveren en structureel verder uit te bouwen.
- Ten slotte nog een opmerking over het bereik van hogeropgeleiden. Wie er gebruik maken van welke WSF voorzieningen op welk moment, is niet precies bekend. De aantallen IBL uitleningen zijn bekend en diegenen die zijn ingeschreven bij een HBO instelling staan geregistreerd. Maar voor het overige geldt dat de Nieuwe Bibliotheek niet vastlegt wat het opleidingsniveau van haar leden is. Vanuit de ontstaansgeschiedenis van openbare bibliotheken en gelet op privacy overwegingen is dat begrijpelijk. Maar als de Nieuwe Bibliotheek eerdere geformuleerde beleidsvoornemens op het gebied van gepersonaliseerde dienstverlening samen met andere Plusbibliotheken wil gaan uitvoeren, dan is het van belang om op korte termijn richting de HBO+ klantsegmenten nieuwe initiatieven te gaan ontplooiën.

Conclusie uit de omgevingsschets

Onze conclusie uit de omgevingsschets is dat de Nieuwe Bibliotheek genoodzaakt is de WSF te vernieuwen:

- doorgaan op de ingeslagen weg is geen serieuze optie:
 - de subsidie vanuit Flevoland zal hoogstwaarschijnlijk conform de vastgestelde provinciale meerjarenbegroting (i) eerst worden gehalveerd in 2013 en (ii) vervolgens worden stopgezet in 2014;
 - in diezelfde periode valt te verwachten dat het digitale aanbod voor potentiële HBO+ klantsegmenten aanzienlijk zal worden uitgebreid. De Rijksoverheid bouwt de publieke digitale bibliotheek verder uit, terwijl meer en meer private aanbieders eveneens digitale publicaties zullen gaan verkopen en uitlenen.
- het beëindigen van de WSF dienstverlening is evenmin een aantrekkelijke optie:
 - dit zal de samenwerking met de HO instellingen in de voorliggende periode onder druk zetten, terwijl juist deze relaties groeikansen bieden;
 - het zal de aantrekkingskracht van de Nieuwe Bibliotheek op de bestaande HBO+ doelgroep in Almere en Flevoland reduceren;

Op grond van het voorgaande adviseren wij om nu te gaan anticiperen op de omgevingsontwikkelingen door het vernieuwen van de WSF.

Gewenste positie

Wat is de gewenste positie voor de WFSF in Flevoland over enkele jaren? Deze vraag kan niet los worden gezien van de missie die de WFSF bibliotheken gezamenlijk in het recente verleden hebben geformuleerd. Die missie luidt: "... het toegankelijk en aantrekkelijk maken van de top van de Collectie Nederland voor hogeropgeleiden die geen toegang hebben voor een HBO- of universiteitsbibliotheek".² Aan actualiteitswaarde heeft deze missie niets verloren maar wil zij onder de huidige omstandigheden effectief uitgevoerd gaan worden, dan is het van belang dat de meest belanghebbende organisaties:

- de uitgangssituatie waarin de WFSF zich bevindt in grote lijnen onderschrijven;
- beschikken over een gedeelde visie op de gewenste positie van de WFSF in 2014. De voorliggende rapportage beoogt op beide punten een aanzet te geven.

In het gewenste ontwikkelingsperspectief voor de komende jaren, is de Nieuwe Bibliotheek er eind 2014 in geslaagd om de WFSF te transformeren in de richting van een onafhankelijke publieke dienstverlener die:

- gepersonaliseerde diensten effectief aanbiedt aan verschillende HBO+ doelgroepen in het digitale domein³;
- met haar aantrekkelijke openbare Leeromgeving (het Stadsstudiecentrum) een groeiend aantal hogeropgeleiden uit nieuwe Klantsegmenten - zoals Zelfstandige Professionals – bereikt (naast de ingeschrevenen uit HO instellingen);
- een onderscheidende informatiefunctie vervuld in het netwerk tussen Onderwijs, Ondernemingen en Overheid. Vanuit deze functie heeft zij onder meer de 'Kennisbank Almere' geïntroduceerd: een slimme virtuele verbinding tussen de beroepspraktijk van Ondernemingen en de lokale Overheid enerzijds en het toegepaste Onderzoek/Onderwijs van de HO instellingen anderzijds. Relevante content (tekst, beeld en geluid) betreffende prioritaire lange termijn thema's in stad en regio is hierin opgenomen. Bovendien zijn voor leden nuttige links gelegd met de content uit de landelijke digitale bibliotheek.

Aldus is de Nieuwe Bibliotheek met haar vernieuwde WFSF aan het eind van 2014 in de positie terecht gekomen, dat zij met een beperkt aantal waardeproposities meer klantsegmenten effectiever weet te bedienen, terwijl de organisatie als 'Triple Helix Libray' vanuit haar specifieke functie betrokken is bij activiteiten op het snijvlak tussen Onderwijs, Ondernemingen en Overheid.

Strategie

Om deze gewenste positie te kunnen bereiken is het nodig dat de bibliotheek een aantal vernieuwingen in de komende twee jaar gaat invoeren. Om sneller en beter in te kunnen spelen op de (latente) behoeften van de HBO+ klantsegmenten zijn aanpassingen in de bestaande waardeproposities noodzakelijk. De Nieuwe Bibliotheek beschikt in beginsel over de mogelijkheden om deze transformatie succesvol door te voeren: de organisatie heeft een sterke reputatie in de Bibliotheekbranche opgebouwd en er is een innovatieve cultuur. Maar de Nieuwe Bibliotheek kan dit niet geheel op eigen kracht.

Er zijn een paar voorwaarden voor toekomstig succes:

- voldoende bestuurlijke bescherming en ruimte van de zijde van het gemeentebestuur in Almere;
- een gedeeld gevoel voor urgentie binnen de kring van WFSF bibliotheken (de problematiek in Flevoland staat immers niet op zichzelf);
- hechte samenwerking, in ieder geval met landelijke partners zoals de Koninklijke Bibliotheek en Bibliotheek.nl. Het is van belang dat er een leidende coalitie wordt gevormd, die in staat is om vanuit een gedeelde visie de dienstverlening aan hogeropgeleiden, die geen toegang hebben tot HBO en universiteitsbibliotheken, te moderniseren.

Wat betreft de inhoudelijke activiteiten in het vernieuwingsproces valt in ieder geval te denken aan:

- proactief anticiperen op de groei van de landelijke digitale bibliotheek, door in navolging van de Zeeuwse Bibliotheek op korte termijn al het gecombineerde lidmaatschap van openbare bibliotheek en Koninklijke Bibliotheek (KB) aan te bieden aan huidige en toekomstige leden en aldus concreet te werken aan het slim

² Zie: Toekomstvisie Plusbibliotheken, publicatie van de stichting Samenwerkingsverband van bibliotheken met een Wetenschappelijke Steunfunctie, 2009.

³ Dat MKB ondernemers en zelfstandige professionals met een HBO+ achtergrond willen beschikken over een sterke informatiepositie voor hun beroepspraktijk, bleek ook in dit project. De Nieuwe Bibliotheek heeft juist nu de kans om, samen met landelijke partners zoals de Koninklijke Bibliotheek, Bibliotheek.nl en de WFSF bibliotheken, op deze behoefte in te spelen.

ontsluiten van content. Het is raadzaam om op korte termijn de mogelijkheden hiertoe met de KB te bespreken;

- ontwerpen van een nieuw businessmodel en het met behulp daarvan aanscherpen van de focus in de digitale dienstverlening;
- verkennen van mogelijkheden om nieuwe waardeproposities aan te bieden aan MKB ondernemers en Zelfstandige Professionals, samen met de VBA in Almere;
- uitwerken van het idee van een 'Triple Helix Library' samen met de betrokken overheden, de Economic Development Board Almere (EDBA) en de HO instellingen, met de Kennisbank Almere als mogelijk eerste resultaat hiervan⁴;
- initiëren van een pilotproject samen met een beperkt aantal WSF Bibliotheken en basisbibliotheken, gericht op het personaliseren van de dienstverlening aan HBO+ doelgroepen, onder meer via het uitvoeren van nader marktonderzoek onder Zelfstandige Professionals en via de introductie van klantprofielen.

3 Advies aan de gemeente Almere

Op grond van het voorgaande luidt ons advies aan het college van B&W in Almere als volgt:

- Geef bescherming en ruimte aan de bovengenoemde WSF vernieuwing van de bibliotheek in de komende twee jaar. De WSF voorzieningen maken een belangrijk onderdeel uit van de Kennisinfrastructuur in Almere: het gemeentebestuur heeft er veel belang bij dat deze voorzieningen op een hoog niveau in stand worden gehouden.
- Geef een impuls aan de samenwerkingsinfrastructuur tussen Onderwijs, Ondernemingen en Overheid door het initiëren en organiseren van een periodiek bestuurlijk overleg met vertegenwoordigers uit deze maatschappelijke sectoren. Het is raadzaam dat aan dit overleg in ieder geval de wethouders met portefeuilles op de gebieden Hoger Onderwijs en Economische Zaken deelnemen.
- Verken met de maatschappelijke partners en het provinciebestuur van Flevoland de mogelijkheden voor het ad hoc bijdragen aan de realisatie van een Triple Helix Library in de Nieuwe Bibliotheek. De informatiefunctie ten behoeve van professionals in het netwerk tussen Overheid, Onderwijs en Ondernemingen kan een onderscheidende bijdrage leveren aan de effectiviteit van het regionaal en lokaal economisch beleid.

⁴ De EDBA voert onder meer het Almere Smart City project uit. Dit initiatief kan hieraan structureel bijdragen.